

Ősi és másodlagos szikesek a Tiszántúlon: tájtörténet, talaj, cönológia és MÉTA

Ancient and secondary salty vegetation in Tiszántúl: landscape history, soil, coenology and MÉTA

MOLNÁR Zsolt – TÓTH Tibor – BOTTA-DUKÁT Zoltán – RÉVÉSZ András

A tiszántúli szikesek elsődlegessége, másodlagossága régóta vita tárgya. Anton KERNER a pontusi vegetáció Kárpát-medencei ősi szigetének tartja a szikeseket, BORBÁS Vince és RAPAICS Raimund másodlagosságuk mellett érvelt. BOROS Ádám kétfáziselmélete (1926) óta a vita az elsődleges és másodlagos szikesek arányáról, illetve lelőhelyeikről szól. Soó Rezső, ZÓLYOMI Bálint, JAKUCS Pál és VARGA Zoltán is viszonylag kis kiterjedésűeknek feltételezik az ősi szikeseket, lelőhelyeiket árterek peremén, sziki tölgyesek tisztásán feltételezik. A bizonytalanságok részben onnan erednek, hogy a szikeseken a sziki fajok mennyisége tág határok között mozog, a karakterfajok táji mintázata nem egyenletes, sőt szikes talajokon nem szikes gyep-társulások is előfordulnak.

Legfontosabb eredményeink:

- a tiszántúli szikesek vegetációmozaikja többféle: egyes pusztákat az ürmőpuszta (*Artemisio-Festucetum*) uralja, jelentős a vakszikek (*Camphorosmetum*) kiterjedése, másokon a cickóróspuszta (*Achilleo-Festucetum*) uralkodik, a vakszikek ritkák, viszont rendszeresen előfordul a sziki kocsordos (*Peucedano-Asteretum*), a vakszikek nem ritkán *Kochia prostrata*-sak;
- tájtörténeti adatok alapján előbbi pusztát elsődlegesnek, utóbbit a folyószabályozások után kialakultnak, azaz másodlagosnak tartjuk (itt jegyezzük meg, hogy más pusztatípusok is léteznek, pl. a kilugzódó és ezért cickórósdó ősi szikes puszta);
- mivel a két pusztatípus domináns vegetációtípusában, illetve a vakszikek és kocsordosok előfordulásában eltér, a MÉTA adatbázis segítségével az egyes pusztatípusok tiszántúli mintázata térképezhetővé vált;
- 35 hektáros térbeli felbontásnál a kocsordosok és a vakszikek mintázata elkülönül;
- a kocsordosoknak a cickóróssokkal, a vakszikeknek az ürmösökkel kapcsolt a mintázatuk;
- az elsődleges puszták táji léptékben a réti szolonyeczekhez, míg a másodlagos puszták a sztyeppepedő réti szolonyecchez, illetve a szolonyeces réti talajhoz kapcsoltak (AGROTOPO);
- ősi szikesek a Tiszántúl minden kistájában előfordulnak;
- az elsődleges szikesek kiterjedése jelentősen nagyobb, mint azt eddig feltételeztük.